כטבלא מרובעת כטבלא הוא דשרי הא לאו הכי אסור התם לאקולי בה קולא אחרינא להתיר ראש תור היוצא הימנה:

מתני' מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי (שתהא) טמאה שנא' [1]היו נכונים לשלשת ימים מנין שמרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר [2]ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנאמר [3]אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו מנין לסיכה שהיא כשתייה ביוה"כ אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנא' [4]ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו:

גמ' רישא דלא כר' אלעזר בן עזריה סיפא כר"א בן עזריה דאי כרבי אלעזר בן עזריה טהורה שמענא ליה מאן דלא מוקי כתנאי תנא רישא טהורה ומוקי לה לכולה כר"א בן עזריה ומאן דמוקים כתנאי רישא רבנן וסיפא כר' אלעזר בן עזריה ת"ר פולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה דברי רבי אלעזר בן עזריה רבי ישמעאל אומר פעמים שהן ד' עונות פעמים שהן ה' עונות פעמים שהן ו' עונות ר' עקיבא אומר לעולם ה' ואם יצאתה מקצת עונה ראשונה נותנין לה מקצת עונה ששית אמרוה רבנן קמיה דרב פפא ואמרי לה רב פפא לרבא בשלמא ר' אלעזר בן עזריה כרבנן דאמרי בה' עביד פרישה ור' ישמעאל כר' יוסי דאמר בד' עביד פרישה אלא רבי עקיבא כמאן לעולם כר' יוסי כדאמר רב אדא בר אהבה משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד בהשכמה עלה דכתיב [5]וישכם משה בבקר ויעל אל הר סיני בהשכמה ירד דכתיב [6]לך רד ועלית אתה ואהרן עמך מקיש ירידה לעלייה מה עלייה בהשכמה אף ירידה בהשכמה למה ליה למימרא להו והא אמר רב הונא ישראל קדושים הן ואין משמשין מטותיהן ביום הא אמר רבא אם היה בית אפל מותר ואמר רבא ואיתימא רב פפא תלמיד חכם מאפיל בטליתו ומותר

והא

רש"י

כטבלא מרובעת. אלמא עגולה לאו ערוגה היא: **הפס.** דבעי מרובעת לאחשובה שדה קאמר להתיר ראש תור כו'. ולית ליה לר' יוחנן הא דאמר לעיל אין ראש תור בערוגה אי נמי אית ליה מערוגה לערוגה אבל משדה לערוגה יש ראש תור: **מתני' שהיא טמאה.** דיום השלישי אכתי לא מסרחה שכבת זרע וראויה לקלוט ולהיות ולד נוצר הימנה וקרינן שכבת זרע הראוי להזריע: **לג' ימים.** דהקפיד הכתוב על טומאת קרי במתן תורה (וקס"ד) עם יום הפרישה קאמר דבד' בשבת פירשו מנשותיהן וקבלו תורה בשבת שהוא רביעי לאותם שימשו מטותיהן ברביעי לפני הפרישה וטבלו לילי שבת ולא חש הכתוב אם יפלטו בשבת דמסרח ואינו שכבת זרע הראוי להזריע אבל אם פלטו ע"ש בשלישי טמאות לכך הפרישן שלשה ימים: **מנין שמרחיצין.** דאף ביום ג' מסוכן הוא: **כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו.** מקיש סיכה לשתיה: **גמ' רישא.** דמתני': **דלא כר' אלעזר בן עזריה.** דאילו לדידיה שמעינן ליה פולטת ביום השלישי טהורה לקמן בברייתא: **וסיפא.** דקתני מרחיצין את המילה כו' ר' אלעזר בן עזריה דהוא אמר לה לקמן בפרק ר' אליעזר: **מאן דלא מוקי כתנאי.** דדחיק ומוקי מתניתין בתרי טעמי או משבש לה ומפרש לה דלא לאוקמי כתנאי משבש לה ואמר משבשתא היא ותני בה טהורה: **ומאן דמוקי לה כתנאי.** דניחא ליה לאוקומי כתנאי מלמימר משבשתא היא ומלאוקמי בתרי טעמי מוקי נמי להאי כתנאי. ופלוגתא היא בהמפקיד (ב"מ מא.) גבי חבית דאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובילנא ליה מאני לבי מסותא ומוקי רישא ר' ישמעאל וסיפא רבי עקיבא ומי הוה בעי מצי לאוקמי בתרי טעמי ובחד תנא ואיכא דמוקי לה התם בחד תנא ומוקי סיפא בשהניחה במקום שאינו מקומה: **ביום השלישי.** כגון ששמשה בה' ופלטה שכבת זרע בשבת ל"ש שמשה תחילת ליל חמישי דאישתהי ד' עונות שלמות ליל ה' וה' ליל ו' וו' ל"ש שמשה יום ה' עם חשיכה דלא אישתהי אלא מקצת ה' וליל ו' וו' דליכא אלא ב' עונות שלמות. העונה או יום או לילה: **ר' ישמעאל אומר פעמים שהן כו'.** בא לחלוק ולומר דפולטת בג' לשימושה טמאה אבל פולטת בד' טהורה ומודיענו לך דמקצת היום ככולו דלא הקפידה תורה אלא במנין של הימים ולא במנין העונות: **ופעמים שהם ד' עונות.** שלמות שאם שמשה ד' בשבת עם חשיכה פליטתה טמאה עד תחלת שבת: **פעמים שהם ה' עונות.** כגון שמשה בתחלת היום של ד': **פעמים שהם ו'.** כגון שמשה בתחלת ליל ד' בין השמשות: **נותנין לה מקצת עונה ו'.** להשלים ה' וכל הפולטת בתוך ה' עונות שלמות טמאה: **אמרוה.** להא אתקפתא דלקמיה: **בשלמא כו'.** פלוגתא דרבנן ור' יוסי בברייתא ומייתי לה בהאי פירקא לקמן דלרבנן בה' בשבת פרשו ולר' יוסי בד' ולכ"ע בשבת ניתנו עשרת הדברות וכיון דבשבת ניתנו ע"כ בליל שבת טבלו ולא שחרית כדמתרץ לקמן שלא יהו הללו טובלין והללו מהלכין לקבל תורה הלכך בשלמא ר' אלעזר כרבנן דאמרי בחמשה בשבת עבוד פרישה ויש שלא פרשו אלא עם חשיכה ומדטבלו ליל שבת ולא חשו שמא תפלטנה עוד ש"מ דפולטת בג' טהורה ומקצת היום של תשמיש ככולו: **ור' ישמעאל.** דאומר בג' טמאה בד' טהורה קסבר כר' יוסי דהוה ליל שבת רביעי ומיהו יש שלא פירשו עד סמוך לחשיכה וליכא אלא ד' עונות ליל ה' וה' ליל ו' וו' ואפילו הכי משטבלו פליטתן טהורה דלא הקפידה תורה אלא בימים: **אלא רבי עקיבא.** דאמר כל ה' עונות טמאה אם תפלוט כמאן ומהיכא למד לאעונות קפיד קרא הא ימים כתיב וקיימא לן מקצת היום ככולו: **לעולם.** ר' עקיבא כר' יוסי וכדרב אדא דאמר משה כל עליותיו בהשכמה עלה וכל ירידותיו בהשכמה הלכך ירידה דכתיב [שמות יט] וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם דהיינו פרישה בהשכמת רביעי היתה ומדהוזקק להפרישן בהשכמה ש"מ עד ה' עונות שלמות קפיד קרא: ופרכינן **למה ליה למימרא להו.** שחרית בלאו הכי נמי לא הוו משמשי: **דקאמר רב הונא.** לאין משמשין ביום דכתיב (משלי יט) בוזה דרכיו ימות דבעי צניעותא שלא יסתכלו: **תלמיד חכם.** שהוא צנוע ולא יסתכל סגי ליה במאפיל בטליתו:

והא

תוספות

מנין לפולטת כו' שנא' היו נכונים לשלשת ימים. אע"פ שבאותה שעה עדיין לא ניתנה תורה מ"מ מסתמא הקפידה תורה על דבר שעתיד להיות טומאה אחר מתן תורה ואע"ג דלא הקפידה על זבין ומצורעין ובועלי נדות היינו משום טעמא דתניא בפרק מי שמתו (ברכות כב.) כתיב והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע כו' מכאן אמרו זבין ומצורעים ובועלי נדות מותרין לקרות בתורה בנביאים ולשנות במשנה ובש"ס בהלכות ובאגדות ובעלי קריין אסורין פירוש דבעל קרי אינו באימה וביראה דמחמת קלות ראש הוא בא:

אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ותבא כמים וגו'. ומיהו ראיה גמורה לא הוי משום דקרא לא מישתעי בשתיה אלא ברחיצה משום דמשמע מים דומיא דשמן מה שמן מאברא אף מים מאברא וקשה לר"י דבפרק בתרא דיומא (דף עו.) קאמר דרחיצה איקרי עינוי מנלן א"ל זוטרא מהכא ותבא כמים בקרבו וגו' מים דומיא דשמן מה שמן מאברא כו' ופריך והא האי תנא איפכא נסיב לה דתנן מנין לסיכה כו' ומאי פריך הא תנא דמתני' קאמר שאין ראיה לדבר אלא זכר לדבר משום דמים דומיא דשמן כדפרישי' ואומר ר"י דפריך הכי דאי חשיבא ראיה גמורה דרחיצה כסיכה כדקאמרת לא הוה ליה להאי תנא למעבד מינה אפי' זכר בעלמא קשה לרשב"א דמאי מייתי האי קרא שאינו אלא זכר בעלמא הוה ליה לאיתויי קרא דלחם חמודות לא אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי וסוך לא סכתי (דניאל י) דהוי דרשה גמורה ומיניה נפקא לן בפרק בתרא דיומא (שם) דסיכה איקרי עינוי:

תני רישא טהורה ומוקי לה כו'. אומר ר"י דמשום הכי אינו מגיה למיתני טהורה כדי לאוקמי כולה כרבי אלעזר אלא בלאו הכי איכא דתני טהורה ואיכא דתני טמאה הלכך מאן דלא מוקי כתנאי נוח לו לשנות כאותן ששונין טהורה ומאן דמוקי כתנאי לא קפיד לשנות טמאה וא"ת אכתי הויא מתני' כתנאי דרישא דמתני' רבי עקיבא קתני לה וסיפא דקתני פולטת טהורה היינו דלא כר"ע דפליג בסמוך אר' אלעזר בן עזריה וי"ל דלא קפיד לאוקמי כתנאי אלא בתרי בבי דסמוכות זו אחר זו אבל אההיא דריש פירקין המרוקקות מההיא דפולטת לא קפיד וא"ת למאן דתני טהורה טפי הוה ליה למנקט במתני' קרא דוקדשתם היום ומחר (שמות יט) דמשמע כרבי אלעזר בן עזריה ואומר ר"י דניחא ליה לאתויי היו נכונים לשלשת ימים דמוכח דמשום פליטת זרע הקפיד דכתיב ביה אל תגשו אל אשה: **פעמים** שהן ד' כו'. כמלתא דרבי אלעזר בן עזריה ה"מ נמי לשנות כענין זה פעמים שהן שתים פעמים שהן ג' כו' אלא להכי נקט ר' ישמעאל משום דסבר ברביעי עבוד פרישה כרבי עקיבא ובעונות לא בעי למתלי כמו שתולה רבי עקיבא: **בהשכמה** עלה. אליבא דרבי עקיבא איירי: **ישראל** קדושים הן כו'. ובלאו הכי היו פורשין דאמר בוזה דרכיו ימות זה המשמש מטתו ביום ועוד דקראן קדושים ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש:

וליטבלו

מסורת הש"ס

א) [צ"ל שהיא], ב) לקמן קלד: ע"ש, ג) יומא מח., ד) שם עו: נדה לג., ה) מקוואות פ"ח מ"ג [תוספתא מקוואות פ"ו], ו) [ע"ב במשנה מבואר ולאלך בתוספתא], ז) [זבחים קח:], ח) נדה יח., ט) כתובות סה: [שם נו.], י) פ"ח וקפגר, כ) [דף קלד:], ל) [דף פז.], מ) [ע"ב], נ) [ועי' תוס' יומא עז. ד"ה מנין לסיכה וכו'], ס) [נדה עו:].

תורה אור השלם

1 ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה: שמות יט טו

2 ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו על העיר בטח ויהרגו כל זכר: בראשית לד כה

3 לכו נא ונוכחה יאמר יי אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו: ישעיהו א יח

4 וילבש קללה כמדו ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו: תהלים קט יח

5 ויפסל שני לחת אבנים כראשנים וישכם משה בבקר ויעל אל הר סיני כאשר צוה יי אתו ויקח בידו שני לחת אבנים: שמות לד ד

6 ויאמר אליו יי לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יהרסו לעלת אל יי פן יפרץ בם: שמות יט כד

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תני רישא וכו' אלא בלא"ה איכא. וכעין זה איתא במגילה דף כ ע"ב:

מוסף רש"י

משה בהשכמה עלה. לצר ימי מתן תורה, כשהיה עולה ויורד לקדש את העם ולהשיב את דברי העם אל ה' (זבחים קא.).

רבינו חננאל

כטבלא מרובעת. והכי קא מקשי כטבלה מרובעת הוא דשרי, הא למהוה אחד שתי ואחד ערב לא, ופריך רב אשי האי דקאמר כטבלא מרובעת לאו לאחמורי אלא לאקולי בה קולא אחרינא, להתיר ראש תור הנכנס לה וראש תור היוצא ממנה.

מתני' מניין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה כו'. ותנן התם הפולטת שכבת זרע ביום שלישי טהורה דברי ר' אלעזר בן עזריה, הוייא מתניתין דהכא דלא כר' אלעזר בן עזריה. ואקשינן איפא מאן מנין שמרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת, ותנן לקמן בהא מסכתא רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת. ופריקנן למאן דמוקים כתנאי, תני תאני טמאה ורישא רבנן וסיפא ר' אלעזר בן עזריה. [מאן] דלא מוקים כתנאי, תני רישא טהורה וכולה ר' אלעזר בן עזריה היא, ועד השתא איכא תנאי דתני טמאה ואיכא תנאי דתני טהורה. ואיכא רבנן דמפרשי בנידסא(ה) רב מוקים לה כתנאי ור' יוחנן לא מוקים לה כתנאי, ומאן דלא מוקים ליה כתנאי, דטרח כמה דיכיל למהוה מתני' אליבא דחד תנא [דאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנאן] מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא. ואמר רב (סיפא) [פפא] מוקמינן לה מתניתין בתרי תלתא טעמי. ולא מוקמינן בתרי תלתא תנאי. וכי דמפרשינן בפירקין קמאי. תנן התם הפולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה דברי ר' אלעזר בן עזריה. טעמיה דר' אלעזר בן עזריה אפילו שתי עונות שלימות ומשהו, והעונה יום או לילה. וקא מיתני בפירוש דברי ר' אלעזר בן עזריה, פעמים יש שם יום וכל שהוא והיא טהורה, כיצד, שמשה את ביתה ערב שבת קודם לשקיעת החמה, ועברו שתי עונות לילי שבת ויום שבת, ופלטה במוצאי שבת לאחר שקיעת החמה, והרי הוא יום השלישי, נמצא יום וכל שהוא והיא טהורה. ויש שני ימים חסר משהו והיא טמאה, כיצד, שימשה את ביתה ערב שבת

רבינו חננאל (המשך)

לאחר שקיעת החמה, ופלטה באחד בשבת קודם לשקיעת החמה, הרי יש כאן שני ימים חסר משהו והיא טמאה, לפי שאינו יום שלישי עד שהשקע החמה ויכנס יום שני בשבת. ר' ישמעאל אומר פעמים שהן ארבע עונות פעמים שהן חמש פעמים שהן שש. טעמיה דר' ישמעאל שהוא עושה מקצת עונה ככולה, וקסבר אין יום שלישי (אחר) [אחר ששימשה] פחות מד' עונות, שהן שני ימים שלימים, דקאמר ר' אלעזר בן עזריה שתי עונות שלימות ומשהו, קאמר ר' ישמעאל צריך עונה שלימה לפניהן ועונה שלימה לאחריהן, דקסבר יש פולטת ביום השלישי והיא טמאה, כי הא מתני' דאמרינן רישא דלא כר' אלעזר בן עזריה. ואילין ארבע עונות לר' ישמעאל בעי להו מכלל שלשה ימים, ולא סגי דהוויין שני ימים, ובעי תחלתן וסופן הנץ החמה ושקיעה. ואי הוה תשמש כן קמי הנץ החמה או שקיעתה אפילו בי"א שעות ומחצה לא מיחשיב. והיכי דמי פעמים שהן ד', כגון ששמשה בסוף לילי אחד בשבת ופלטה בסוף לילי שלישי בשבת, הרי כאן ארבע [עונות] שלימות, שמתחלתן וסופן הנץ ושקיע(ת)(ה) מכלל שלשה ימים. והיכי דמי פעמים שהן חמש, כגון ששמשה בתחלת לילי אחד בשבת, ופלטה בסוף לילי [שלישי ב]שבת, אם אתה חושב ארבע של יום אחד ויום שני, הרי הן משני ימים בלבד, לפיכך לא מיחשיב ליה אלא אחד מן יום אחד בשבת, ושתים של שני, ואחת לילי שלישי. והיכי דמי פעמים שהן שש, כגון ששמשה במקצת יום שבת אחר הנץ החמה, ופלטה בסוף לילי שלישי, לא מיחשיב יום שבת כל (ה)עיקר, דלא הוה ליה הנץ החמה, ומן יום אחד ויום שני לא מיחשיב אלא שלשה ולילי שלישי הרי שש. והכין נמי אם שמשה בתחלת לילי אחד בשבת, ופלטה בסוף יום (שלשה) [שלישי] קודם לשקיעת החמה (אין) [יש] כאן ארבע עונות שלימות מכלל שלשה ימים (כידפשטנא) [כפרישנא] לעילא דלא מיחשיב (משלישי) [מראשון] אלא אחד והרי (בן) [הן] שש, יום אחד ויום שני ויום שלישי. ר' עקיבא אומר לעולם חמש. טעמיה דר' עקיבא דשקיל מן הכא להכא, וסבר שאם יצאת מקצת עונה ראשונה, משלימין לה מקצת עונה שישית, ומצריך שפלטה אחר ששים שעות מן התשמיש שהן שיעור שני ימים ומחצה. אמורה רבנן קמיה דרב פפא ואמרי לה רב פפא לרבא (קמיה דרבא) בשלמא ר' אלעזר בן עזריה כרבנן דאמרי בחמשה עבד להו משה לישראל פרישה. נמצא לישראל פרישה ללילי שישי ויום שישי ומשהו מחמישי (ומלילי שבת), לפיכך אם שמשה ביום חמישי קודם שקיעת החמה ופלטה בלילי שבת אחר שקיעת החמה, טהורה. ר' עקיבא כר' יוסי דאמר בארבעה עבד להו משה פרישה, כגון דאפרשינהו בתר הדא שעתא מיום רביעי, משכחת חמש עונות בתר חדא שעתא מלילי

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ב מהלכות מילה הלכה ח טור שו"ע א"ח סימן של"א סעיף ט:

כה ב מיי' פ"ג מהלכות עבודת יום הכפורים הלכה ד:

כו ג מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הלכה ט טוש"ע א"ח סימן תרי"ד סעיף א:

כז ד מיי' פ"ה מהלכות שאר אבות הטומאות הל' יא יב סמג עשין רל:

כח ה מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה י"ד טוש"ע א"ח סי' ר"מ סעיף יא וטור וש"ע אה"ע סימן כה סעיף ה:

רב נסים גאון

סופה כר' אלעזר בן עזריה. הוא זה ששנינו מניין שמרחיצין את הקטן ביום השלישי. ודבר זה אמור משום ר' אלעזר בן עזריה בפרק ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי.